

EL BALL DE BASTONS DEL VENDRELL (1939-1979): COLLES I ACTUACIONS

SALVADOR ARROYO I JULIVERT

El ball de bastons del Vendrell és un dels primers balls penedesencs a ressorgir durant la immediata postguerra. Com el de Llorenç del Penedès, el trobem ja en actiu l'any 1939. Durant els dos decennis que van entre el 1939 i el 1959, es succeeixen en el temps fins a cinc colles de bastoners locals. L'arribada dels anys seixanta marca un procés de pèrdua d'aquesta manifestació de la cultura popular vendrellenca, que durant vint anys més es manté viva mercès a les actuacions del ball de Llorenç.

L'any 1979 representa l'inici d'una nova etapa per al ball de bastons del Vendrell. Amb la reaparició d'una colla local, s'inicia la represa de l'activitat que avui, després de divuit anys, encara continua plenament vigent i a la qual s'han afegit encara tres colles més als anys 1982, 1987 i 1993.

EL BALL DE BASTONS DEL VENDRELL (1939-1979): COLLES I ACTUACIONS

I. PRESENCIA DEL BALL DE BASTONS AL VENDRELL (1939-1979)

En el llarg període de quaranta anys que van entre l'any 1939 i el 1979, la presència del ball de bastons al Vendrell es concreta en un total de 34 anys amb actuacions documentades per la Festa Major, a més d'altres actuacions i sortides en festes dins i fora de l'àmbit local. Aquest volum de sortides es concreten per dècades de la següent manera:

- 10 anys d'activitat documentada en el decenni 1939-1949.
- 11 anys en la dècada 1950-1960.
- 5 anys en el període 1961-1969.
- 8 anys en el període 1970-1979.

D'aquest volum de sortides, en podem diferenciar clarament dos períodes:

1. Un primer període que comprendria l'etapa entre els anys 1939 a 1958. Es caracteritza per l'actuació i presència correlativa en el temps de fins a cinc colles diferents de bastoners locals. Amb l'actuació de colles forasteres, que emplenen els curts parèntesis —un o dos anys— d'absència de colla vendrellenca. En aquesta etapa la presència del ball per colla local és de 15 anys, que es distribueixen cronològicament en quatre períodes d'actuacions de colles vendrellenques:

- Un primer període de 3 anys (1939-1941).
- Un segon període de 5 anys (1945-1949).
- Un tercer període de 2 anys (1951-1952).
- Un quart període de 5 anys (1954-1958).

L'actuació de colles forasteres es concreta en els parèntesis inter-colles, períodes en què no hi ha organitzada colla local. Aquestes actuacions es distribueixen en cinc anys i es concretarien de la següent manera:

- Entre el primer i el segon període de colla local haurien actuat:
 - 1942 - Ball de bastons d'Acció Catòlica de Vilafranca de Penedès.
 - 1943 - Ball de bastons de Llorenç del Penedès.
 - 1944 - Tot i que s'anuncia la presència del ball, no hi ha consignada cap despesa.
- Entre el segon i el tercer període de colla local hi ha un sol any en blanc:
 - 1950 - Ball de bastons de Llorenç del Penedès.
- Entre el tercer i el quart període hi ha novament un sol any en blanc:
 - 1953 - Ball de bastons de Llorenç del Penedès.

2. Un segon període que comprendria l'etapa entre els anys 1959-1979. Aquestes dues dècades vénen caracteritzades per l'exclusiva actuació de colles forasteres en les festes vendrellenques, en absència del ball local. La darrera actuació de colla local clarament documentada fins a la recuperació del 1979 és per la Festa Major del 1958.

L'única colla que actua al Vendrell en aquesta etapa és el ball de bastons de Llorenç. Localitzem documentades un total de setze sortides al Vendrell en aquesta etapa. Vuit sortides durant el període 1959-1969, concretament als anys 1959, 1960, 1961, 1962, 1964, 1968 (dues vegades) i 1969. Vuit sortides més a les festes del període 1971-1979, concretament als anys 1971, 1972, 1973, 1974, 1976, 1977, 1978 i 1979.

La colla del ball de bastons de l'Arboç hi actua en una sola ocasió, el 27 de juliol del 1979, segons anuncia el programa.

II. LES COLLES VENDRELLENQUES

Durant aquests quaranta anys es poden diferenciar fins a sis colles de bastoners locals, actives a les festes principals de la vila.

1. La colla del Villoro (1939-1941)

La formació d'aquest primer grup fou endegada a instàncies municipals per actuar per la Festa Major del 1939. És a dir, que la reorganització del ball de bastons, com el de diables i la colla de castellers, va anar dirigida institucionalment. En concret, hom vincula el cap local del partit únic, la FET, com a encarregat d'anar a reclutar el contingent humà que havia de formar aquells balls recuperats entre els castellers, bastoners i diables de l'etapa republicana. En el cas del ball de bastons, podem dir que dels dotze balladors documentats del període 1932-1936, dos varen morir al front durant el període bèl·lic i un quedà mutilat pels mateixos fets, dos s'exiliaren a França; i cinc patiren, en major o menor grau, la repressió política de la postguerra —un fou afusellat a Tarragona i un altre morí a la presó—. Tot plegat, doncs, un panorama gens afalagador. Sols restaven tres d'aquells bastoners republicans que varen poder continuar al ball durant la postguerra. El Vicenç Villoro, "abanderado" i primer cap d'aquella colla republicana, el "Cisco" Almirall i el Pere "Maleses".⁽¹⁾

Com a cap i "abanderado" de la primera colla trobem novament el Villoro. Aquest grup actua durant el trienni 1939-1941. Pel que fa als integrants de la colla tenim:⁽²⁾

Vicenç Villoro Arnau "Villoro" (1914-?), "abanderado"
 Ezequiel Mercader Lluch "Sequiel" (1917-1980)
 Pere Montserrat Ventosa "Pere Maleses" (1918)
 Francesc Almirall Gràcia "Cisco Pere Vell" (1914)
 Vicenç Guixens Mercadé "Vicenç Xarpa" (1921)
 Joan Sòria Villaroya "el Llaunero" (1917-?)
 Pere Oliivé Mercadé "Feliu" (1920)
 Jaume Poch Alujas "Poc i pica" (1918)
 Josep Domènech Altès "el Domènech"
 Rafael Sanabra Nin "Matiné" (1920)

Vicenç Mercader Mata "el Mata" (1922)

Josep Foix

Josep Cabayol Bargalló "de la Imp. Ramon" (1918-1990)

El graller que els acompanyava musicalment era Macari Domingo Tort "Vell Macari" (1887-1969). Quant al repertori de balls, Francesc Almira⁽²⁾ recorda que eren gairebé els mateixos que en l'etapa 1932-36; o sigui, "La pavana", "La corrida", "La creu", "Sotacama" i "Pastoret". Es deixaren de ballar després de la seva època "El nari" i "Una altra creu"; però s'incorporaren "La marxa" (marxa reial) per a l'entrada de la processó i altres actuacions de tipus oficials i "La cirereta".⁽³⁾

Pel que fa al vestuari, l'any 1939 no hi hagué temps ni diners per uniformar-se, i es va sortir sense faldellí. Cos de camisa blanca, amb mocador de pita creuat al pit, faixa negra, calçotets blancs, curts i lligats sota genoll, mitges llargues de canalé marró, amb picarols cosits a la mitja (sistema del 1932-1936) i espartenyets blanques "de treneta". A partir del 1940, s'uniformen ja amb faldellí amb estampat de flors i acabat amb dos galons vermells, porten també mitges llargues, amb camals vermells amb picarols i lligats sota genoll.⁽²⁾ La bandera és la mateixa estrenada l'any 1932.

Actuacions

1. Festa Major del Vendrell 1939 - 25, 26, 27 de juliol.

Segons els comptes municipals la sortida del ball va costar un total de 444 ptes. distribuïdes de la següent manera: els bastoners varen cobrar 270 ptes.; Macari Domingo, graller, 100 ptes.; Pau Solé, "factura trozos de encina", 36 ptes.;⁽⁴⁾ Jaume Constantí, per tornejear els trossos d'alzina, 38 ptes.

2. Festa Major de Vilanova i la Geltrú 1939 - 5 d'agost.

Pau Solé Cuatrecases, "Pau Pastor", recorda aquesta sortida del ball juntament amb els castellers locals. De fet, la colla de Vilanova no es va reorganitzar fins a l'any 1941.⁽⁵⁾

3. Festa Major de Vilafranca 1939 - 29, 30, 31 d'agost.

Existeix el contracte manuscrit i datat a Vilafranca a 30 de juliol

Colles del ball de bastons vendrellenc que actuen durant el període 1939-1941 acompanyades pel graller Macari Domingo.

del 1939, pel qual Pere Montserrat i Ezequiel Mercader, en representació del ball, es comprometen a actuar a Vilafranca el dia 29 a partir de les 11 del matí i els dies 30 i 31 a partir de les 10, segons l'horari que els facilitarà l'autoritat. Cobraran 700 ptes. "sin emolumentos de ninguna clase".

A més, es coneix el rebut datat a 31 d'agost, pel qual Pere Montserrat reconeix haver rebut les 700 ptes. contractades.⁽⁶⁾

4. Festa Major del Vendrell 1940 - 25, 26, 27 juliol.

La sortida del ball va costar un total de 370 ptes., distribuïdes així: Josep Cabayol el 29 de juliol cobrava 270 ptes. en nom del ball, el graller Macari Domingo, 60 ptes.; el fuster Jaume Constantí, "caixes", va cobrar 22 ptes. per tornejar vuit peces de fusta d'alzina per al ball; el fuster carreter Pau Solé Mañé "Allandro" rebia 18 ptes. per vuit bastons serrats d'alzina, a 2,25 ptes. cada un.⁽⁷⁾

5. Festa Major del Vendrell 1941 - 25, 26, 27 juliol.

La sortida va ser força més cara, 636 pessetes, distribuïdes també en quatre pagaments: Pere Olivé, el 30 de juliol cobrava 405 ptes per al ball; el graller Macari Domingo, el primer d'agost, 200 ptes. per acompanyar al ball; el fuster carreter Pau Solé i el seu fill van cobrar el 12 de juliol 12 ptes. per quatre "trozos de mango de enzina para baile de bastons 3 pts. cada uno"; el fuster Jaume Constantí rebia 14 ptes. el 21 de juliol per tornejar les peces.⁽⁷⁾

2. Les colles forasteres (1942-1944)

Aquest trienni configura el primer dels períodes d'absència de colla local. L'any 1942 és el ball de bastons de Vilafranca el que actua al Vendrell el 26 de juliol. La premsa vendrellenca en deixa constància: "para el día de la fiesta de Santa Ana tienen anunciada la exhibición del típico 'Ball de Bastons' de nuestros amigos los jóvenes de A.C. (Acción Católica de Villafranca del Panadés (*Acción Católica*, núm. 14. Vendrell 25-VII-1942).

L'any 1943 és el ball de Llorenç el que actua al Vendrell el 26 de juliol. Al rebut, signat per Josep Rafecas Ràfols, consta que per a

l'actuació cobraven 400 ptes.⁽⁷⁾ El graller era també Macari Domingo, i va rebre 66 ptes.⁽⁷⁾ És curiós que en aquesta primera etapa les despeses del graller estiguin separades de l'actuació del ball.

L'any 1944, tot i que el programa d'actes anuncia la sortida del ball ja a les matinades del dia 26 de juliol, als comptes de la festa no hi ha cap antecedent de pagament que confirmi l'actuació del ball de bastons —ni local ni foraster— en aquella Festa Major.

3. La segona colla, la del Domènech (1945-1946)

La formació d'aquesta segona colla fou incentivada i dirigida per Josep Domènech, un exbastoner de la colla del Villoro. Domènech vivia al carrer de l'Om núm. 40 i feia de barber. La colla va néixer a redós d'una colla d'amics del veïnat que es trobaven a la taverna de

Colla que va actuar durant el període 1945-1946 amb els grallers Macari Domingo i Carles Mañé "l'Arlà".

cal Mosso, vora la Font de la Menya, i a la barberia. El mateix Domènech els proposà de fer un ball de bastons i ell mateix els va ensenyar a ballar a l'entrada de casa seva.⁽⁶⁾ Integraven aquella colla:

Josep Domènech Altès "el Domènec", "abanderado"
 Pere Sanromà Bertran "Pere Milà" (1922)
 Casimir Trillas Salvador "Miro Banyà" (1926)
 Diego González Fernández "cosí Pelusa" (1926-?)
 Miquel Fernández Pérez "Pelusa" (1926)
 Josep Rovira Blanch "Pep Salari" (1929)
 Esteve Sanromà Bertran "Estevet Milà" (1925)
 Salvador Aliau Turdiu "Barrinaire" (1926)
 Joan Solé Sonet "Jan Gilet" (1927)
 Manuel González Fernández "cosí Pelusa".
 Felip Nin Montseny "Felip Tapassol" (1924-1994)
 Albert Jané Pascual "Capi-carbassó" (1928)
 J. M. Baldrís Jané "Gemi Samora" (1926-1983).

Pel que fa als grallers que els acompanyaren tenim: el 1945, Macari Domingo Tort "vell Macari" (1887-1969) i Carles Mañé Jané "Carlos Arlà" (1868-1955); els anys 1946-1947, Jaume Vidal i Vidal "Carboner" (1918-1996) i Anton Mañé Mercader "Ton de la gralla" (1920). Alguna vegada Joan Jané Escofet "Merenguet" (1920).⁽⁶⁾ Quant al repertori de balls, en aquesta època s'incrementa amb la tonada d'"El rollet", obra de Jaume Vidal del 1946.

Actuaven normalment vuit balladors; havien muntat i assajat el ball amb coreografia per a dotze, però no el varen arribar a estrenar mai.⁽⁶⁾ Pel que fa al vestuari, la colla surt amb nova indumentària, que es financen ells mateixos. Com a trets característics porten el faldellí de quadre vermell i blanc amb galó vermell amb sanefa. Les faixes eren de diferents colors, blaves, negres i vermelles, que es combinaven entre les dues fileres de balladors. Les mitges també portaven els picarols cosits, sistema del ball del 1932, i les espadnyes de vetes negres. La bandera que estrenaven l'any 1945 duia brodat l'escut de la vila i la llegenda "Ball de Bastons de Vendrell-1945".⁽⁶⁾ Els bastons els tornejava un fuster carreter que hi havia al carrer de la Muralla, fent xamfrà amb l'escorxadador, Josep Güell "Pistraus".⁽⁸⁾

Actuacions

1. Festa Major del Vendrell. 1945 - 25, 26, 27 juliol.

El 28 de juliol Josep Domènech Altés va cobrar la quantitat de 840 ptes. per l'actuació del ball. No hi ha cap altre pagament reflectit a compte del graller, així a partir d'ara cal entendre que la retribució del sonador està inclosa en el preu contractat.⁽⁷⁾

2. Festa Major de l'Arboç. 1945 - 25, 26 d'agost.

Pere Sanromà, com a encarregat de la colla, va rebre 600 ptes.⁽⁷⁾

3. Concurs de balls de bastons. Vilafranca. 1946 - 24 de març.

La tarda del 24 de març del 1946 es convocava, dintre de la Jornada Comarcal al Molí d'en Rovira de Vilafranca del Penedès, un concurs comarcal de balls de bastons, en el qual "tomaron parte distintos grupos del Penedès". Va guanyar el de Llorenç del Penedès. (*Panadés*, núm. 225, 226, 227, de 16, 23, 30 de març 1946. Ref. P. Ferrando.)

4. Festa Major del Vendrell. 1946 - 25, 26, 27 juliol.

Amb data de 27 de juliol Josep Rovira i Albert Jané varen cobrar en nom del ball 840 ptes.

5. Festa Major de l'Arboç. 1946 - 24, 25 d'agost.

El rebut per 600 ptes. és signat per "Jaime", Jaume Poch Alujas "Poc i pica" ?⁽⁹⁾

4. La tercera colla, la del Salarí (1947-1950)

De fet, aquesta colla és una continuació de la fundada l'any 1945, però amb una clara renovació de balladors. Ho denoten no tan sols la conservació del vestuari, sinó també la permanència d'alguns dels capdavanters com el "Salarí", el "Gilet" i el "Samora". La colla té com a responsable Josep Rovira Blanch. Pel que fa a la resta de membres tenim:⁽¹⁰⁾

Josep Cañellas Casellas "Pep del matadero" (1927)

Indaleci Cañellas Casellas (1929)

Joan Solé Sonet "Jan Gilet" (1927)

Daniel Garcia Garcia "Napoleon" (1928)
 Pere Igual, "abanderado"
 Emili Gras Alujas "Milio Gras" (1931-1975)
 Francesc Baldrís Jané "Cisco Samora" (1928)
 Josep Rovira Blanch "Pep Salari" (1929)
 J. Mª Baldrís Jané "Gemi Samora" (1926-1983), "abanderado"
 Josep Vives Giró "Tallat" (1927-?)
 Josep Baldrís Martí "fill del Garsa" (1931-1991)
 Vicenç Guixens Mercadé "Xarpa" (1921)

El graller era l'Albert Jané Pascual "Carbassó" (1928). Quant al repertori de balls, segueix essent el mateix que el de la colla anterior; Josep Casellas⁽¹⁰⁾ en recorda "El sotacama", "La corrida", "El pastoret", "El de terra" i "El rotilet". El vestuari és com el de la colla del 1945 per a la meitat dels balladors, l'altra meitat porta el faldellí d'estampat floral. Les espadnyes són "de treneta", folrades amb vetes vermelles. La bandera és també la de la colla del 1932.

Actuacions

1. Aplec montserratí. L'Arboç 13 d'abril del 1947.

Actuació a la plaça major de l'Arboç juntament amb altres grups de cultura popular de la comarca. Pel Vendrell actuaren els Nens i el ball de bastons. (Esteve Cruañes. *L'Arboç casteller*, pàg. 19-20.)

2. Festa Major de Valls. 1947 - 24 de juny.

A part de les fonts orals,⁽¹⁰⁾ és la premsa barcelonina que en deixa constància:

"Por la mañana, después del oficio solemne [...] hubo una espléndida actuación de los 'bastoneros' de Vendrell." (Joan Vives de la Cirera. *El Correo Catalán*. 27 juny 1947.)

Segons la documentació municipal vallenga, varen cobrar 400 ptes.⁽⁶⁾

3. Festa Major del Vendrell. 1947 - 25, 26, 27 de juliol.

En representació de la colla Josep Rovira rep, el 27 de juliol, 1.000 ptes, per l'actuació.⁽⁷⁾

Colla vendrellenca activa durant el quatrienni 1947-1950 acompanyada pel graller Albert Jané.

4. Calafell. Sanatori Marítim de Sant Joan de Déu. 15 d'agost 1947.

A part dels testimonis orals i gràfics de l'actuació,⁽¹⁰⁾ en deixa constància la premsa vilafranquina "... los enfermos pudieron admirar los atrevidos 'castells' levantados por los 'nens' del Vendrell, y las graciosas evoluciones 'dels bastoners'" (*Acción Católica*. Vilafranca, 28-8-1947. Ref. P. Ferrando.)

5. Festa Major del Vendrell. 1948 - 25, 26, 27 de juliol.

Josep Rovira rep, el 27 de juliol, 1.000 ptes per l'actuació.⁽⁷⁾

6. Barcelona. Festa Major de Sants - 24 d'agost 1948.

Josep Cañellas ens informa d'aquesta actuació als carrers Vallespir i propers.⁽¹⁰⁾

7. Festa Major del Vendrell. 1949 - 25, 26, 27 de juliol.

Al rebut de 27 de juliol Albert Jané i Josep Rovira reconeixen haver rebut 1.000 ptes. per l'actuació. Signa l'Albert, graller de la colla.⁽⁷⁾

8. Concurs de Ball de Bastons d'Albinyana. 16 de juliol 1950.

D'aquest concurs, a banda de les fonts orals, en deixa constància una entrevista al darrer cap de colla dels bastoners vilanovins,⁽⁵⁾ quan comenta que: "l'any 50 vam anar a Albinyana, també en un concurs on hi havia colles de l'Arboç, Gelida, Llorenç, Sitges, el Vendrell i Vilanova".⁽⁵⁾ També el graller Albert Jané recorda haver acompanyat el grup. El ball de Llorenç fou premiat pel ball "El pastoret".⁽¹³⁾ El primer premi fou per a la colla nova de Gelida, el segon per als de Sitges.⁽⁶⁾

5. La colla de la Joc (1951-1952)

L'any 1950, el ball local no surt per la Festa Major. Amb data de 12 de juliol es signa un contracte amb el ball de Llorenç per actuar el 25 i 26 de juliol; el cap és Joan Soler i cobren 450 ptes. L'any 1951 tenim al carrer una nova colla vendrellenca, un ball creat a redós de la Joc (Joventut Obrera Catòlica), un grup de joves que tenia la seva seu social a l'antic col·legi dels Germans Carmelites, convertit en "Centro Catequístico". De la mà del bastoner Pere Igual, que fa d'abanderat de la colla anterior i que també prendrà part activa en aquesta. L'any

*Colla del ball de bastons de la joc activa entre 1951 i el 1952,
amb el graller Albert Jané.*

1952 s'incorpora al ball part de la colla de jovent "Els Sarots", que li dona nova vitalitat. Pel que fa als integrants tenim:⁽¹⁴⁾

- Francesc Estebanell Domingo (1928)
- Diego Alarcó Navarro
- Pere Igual
- Rafael Alcalà Vendrell "l'Alcalà" (1932)
- Antoni Arroyo Ramírez (1935)
- Fernando Romeu Sarreal "Pam-pam i clarinet" (1933)
- Gregori Esteban Giralda "Goio" (1935)
- Artur Llagostera Colet "l'Arturu" (1936-1992)
- Enric Arans Serramià "l'Endosa" (1935-?)
- Anton Ivern Mercadé "Mines" (1933)
- Joan Ros Marcé "Jan Pigallo" (1934)
- Santiago Blasco Papiol "de la Serrana" (1932)

El graller de la temporada 1951 va ser l'Albert Jané "Carbassó". L'any 1952 Joan Jané i Escofet "Jan Merenguet" (1920). El repertori

és el mateix que el de la colla anterior, que eis va ensenyar l'igual. Pei que fa al vestuari, desapareix el faldellí, com en els balls de bastons sorgits a la comarca en aquesta època (Bonastre, Albinyana, Papiollet), i al pit de la camisa porten creuat un mocador i brodat l'escut de la joc. Faixes vermelles i pantaló llarg sense picarols, espadenyas blanques de "treneta". Estrenen bandera blanca amb l'escut de la vila i la llegenda "Ball de Bastons Vendrell 1951"; al revers l'escut de la joc.

Actuacions

1. El Vendrell. Festa Major 1951 - 25, 26, 27 juliol.

El 30 de juliol Diego Alarcó va cobrar com a cap del ball 500 ptes. Ja l'any 1946 el trobem com a responsable dels "nanos".⁽⁷⁾

2. Barcelona. Congrés Eucarístic. 1 de juny 1952.

Són diverses les fonts que recorden aquesta sortida amb l'anècdota del "dinar de germanor". Actuació a Montjuïc, Rambla i plaça Catalunya.

3. El Vendrell. Festa Major 1952 - 25, 26, 27 juliol.

Rafel Alcalà, responsable del ball, va rebre, el 27 de juliol, 700 ptes. per l'actuació. El periòdic *Vendrell* de 9-8-52 deixa constància de l'actuació.

4. Sant Salvador. Festa Major - 15 d'agost.

També les fonts orals deixen constància d'aquesta sortida.⁽¹⁴⁾

5. Flix. Festa Major - 17 d'agost 1952.

A més de les fonts orals⁽¹⁴⁾ sabem que l'actuació es va fer conjuntament amb els Nens del Vendrell, propiciada pel fet que el rector de Flix havia fet el sermó de la Festa Major del Vendrell i va quedar encisat de la vistositat del folklore local (*Vendrell*, núm. 9, núm. 10, de 9 i 23 d'agost 1952).

6. La darrera colla (1954-1958)

Per la Festa Major del Vendrell del 1953 actua el ball de bastons de Llorenç. Varen sortir el dia 25 i 26 de juliol i el cap de colla, Joan Soler Rafecas, va rebre, amb data de 26 de juliol, 750 ptes. per l'actuació.⁽⁷⁾

L'any 1954 apareix novament una colla vendrellenca, que debuta al maig en l'homenatge a la vellesa. La integren un grup de jovent instruït per Francesc Baldrís Jané "Samora" i Josep Rovira Blanch "Pep Salari", bastoners de l'etapa 45-49. Els assajos els fan als baixos de cai Marcel·lí Guixens, un magatzem de carros que havia estat taller de boter, al final del carrer de la Barceloneta Alta, fent xamfrà amb el carrer del Pou.⁽¹⁶⁾ Aquesta colla actuarà durant cinc anys fins a la Festa Major del 1958, que és, avui per avui, la darrera actuació localitzada. Integraven aquell grup:

Pau Motos Marín "Motos" (1937)
Joan Morgades "Jan Paia-Maia"
Marcel·lí Guixens Milà "Marcelino" (1936), "abanderado"
Bartomeu Cusidó Coral "Bombo" (1938), "abanderado"
Josep Mata Cañellas "Mata" (1938)
Josep Escarré Aymerich "Pep de la Parra" (1937)
Salvador Olivé

Darrera colla del ball de bastons del Vendrell fins a la recuperació del 1979. Va actuar durant el quinquenni 1954-1958, amb el graller Joan Jané.

Josep Llagostera Jané "Carbassó" (1937)

Antoni Talavera Blázquez (1935)

Josep Vidal Carnicer "Carnicer" (1937)

Josep Martín Rodríguez

Jaume Tous Coral "Manós" (1937)

El graller era Joan Jané Escofet "Merenguet" (1920). Quant al repertori de balls, sabem que l'integraven cinc peces, de les que ja ballava la colla dels anys quaranta. Pel que fa al vestuari, cal diferenciar dos períodes: en primer lloc el bienni 1954-55 en què el vestit és igual que el ball de la joc, sense l'escut al pit de la camisa. La bandera que estrenen porta brodat el logotip i la llegenda d'"Educación y Descanso". A partir de la Festa Major del 1956 estrenen vestuari, amb faldellí estampat, quatre d'un florejat més gros i els cinc restants més petit, diferenciant-se així clarament entre una i altra banda de balladors. Els calçotets són curts, lligats sota genoll i els camals amb picarols també de la mateixa tipologia. El panxell va cobert amb mitges blanques i les espartenyas són de pitus "barceloní", amb vetes acolorides, meitat vermelles, meitat blanques. L'any 1956 ballaven encara amb dues banderes, la d'"E. i D." i la de la joc del 1951.

És en aquest període que tenim constància de l'actuació d'un ball de bastons femení vendrellenc. Com a precedent d'aquest tipus de formacions coneixem el de la "Sección Femenina de la FER", de Sitges, que va actuar l'any 1945. Al Vendrell l'organitza Josefina Soldevila i Guix "Cotillaire" (1908-1988) entre les alumnes del Patronat Santa Anna. El vestuari és el típic dels bastoners amb faldellí vermell. Marcel·lí Güixens i Bartomeu Cusidó els varen ensenyar les coreografies bàsiques i el graller era Jordi Pell i Soldevila (1930). L'actuació tingué lloc a la tarda del 30 d'abril del 1955, al barceloní Palau de la Música Catalana, amb motiu de l'Assemblea de la Federació de Patronats (*Vendrell*, núm. 75 7-5-1955). També actuaren a l'envelat per la Festa Major del Vendrell.⁽¹⁶⁾

Actuacions

1. El Vendrell. I Homenatge a la Vellelesa - 30 maig 1954.

"En los jardines del Teatro Tivoli [...] actuaron el Ball de Bastons,

los castellers 'nens del Vendrell' i 'Ball de Diablies' (*Vendrell*, núm. 53. 5 juny 1954).

2. Festa Major del Vendrell 1954 - 25, 26, 27 de juliol.

"Nuestro folklore típico tuvo felices interpretaciones: el 'Ball de Bastons', 'Ball de Diablies'..." (*Vendrell*, núm. 57. 7 agost 1954).

3. Festa Major petita del Vendrell - 6 agost 1954.

"El 'Ball de Bastons' i 'Castellers del Club' fueron a saludar a las autoridades, seguidamente actuaron en los jardines del Club..." (*Vendrell*, núm. 58, 21 agost 1954).

4. Reus. Fira de Mostres - 30 d'octubre 1954.

L'actuació amb motiu del "Día de Vendrell y su comarca" consistí en una actuació al matí a la plaça del Mercadal i a la tarda al recinte firal, "rivalizando los 'balls de Bastons' de Vendrell y Arbós del Panadés en sus actuaciones" (*Vendrell*, núm. 63. 6 de novembre 1954).

5. El Vendrell. Festa de Sant Joan - 24 de juny 1955.

"Por la noche en la plaza de España [...] actuaron el 'Ball de Bastons' [...] que tuvieron una actuación muy lucida" (*Vendrell*, núm. 79. 9 juliol 1955).

6. El Vendrell. Festa Major 1955 - 25, 26, 27 de juliol.

"La triunfal entrada de la procesión en la iglesia evocando las danzas populares, 'ball de bastons', 'ball de diablies'..." (*Vendrell*, núm. 81. 6 d'agost 1955).

7. El Vendrell. Festa Major 1956.

La premsa local deixa novament constància de l'actuació: "El Ball de bastons i el Ball de Diablies, folklore en honor de nuestra Patrona" (*Vendrell*, núm. 105. 4 agost). Josep Escarré rep com a cap del ball 800 pessetes.⁽⁷⁾

8. Sant Salvador, Festa Major barri marítim - 15 d'agost 1956.

"Por la mañana hubo exhibiciones folklóricas a cargo de 'ball de bastons' y 'gigantes y cabezudos'..." (*Vendrell*, núm. 106. 18 agost 1956).

9. Coma-ruga. II Festival Benèfic - 18 agost 1956.

Actuació a benefici de l'Hospital del Vendrell i el Sanatori Marítim de Calafell (*Vendrell*, núm. 106-107 de 18 d'agost i 8 de setembre 1956).

10. Vilafranca. Festa Major 1956 - 29, 30, 31 d'agost.

"Nuestras danzas sinó se cuidan mejor por personas de afición y conocedoras de la tradición, es mejor que la mayoría de ellas no salgan [...] párrafo aparte merecen los "bastoners" de Vendrell. Juventud, precisión y espectacularidad. Ésta sí es una danza de la que pueden sentirse orgullosos nuestros vecinos del Bajo Panadés" (*Panadés*, núm. 773, 8 setembre 1956).

11. El Vendrell. II Homenatge a la Vellesa - 2 juny 1957.

"En los jardines del Tívoli [...] el Ball de Bastons actuaba espléndidamente en su honor con cinco de sus interpretaciones" (*Vendrell*, núm. 125, 8 juny 1957).

12. El Vendrell. Festa Major 1957.

"El Ball de Bastons, con sus actuaciones pusieron la nota típica de entusiasmo" (*Vendrell*, núm. 129, 10 d'agost 1957).

13. Barcelona. Festival Teatre Romea - 30 de gener 1958.

Participació en la representació de l'obra de costums locals *En Pau de la gralla o la Festa Major de la vila*. En el II Festival de la Lira Vendrellenca al Teatre Romea (*Vendrell*, núm. 140-141 de 25 de gener i 9 de febrer 1958).

14. El Vendrell. Festa Major del 1958.

En aquesta Festa Major actuaren dos balls de bastons. Josep Escarré, pel ball vendrellenc que actuà els dies 25, 26 i 27, va cobrar 1.350 ptes. Josep Rafecas Ràfols, per l'actuació dels falcons i els bastoners de Llorenç el dia 27, va rebre 1.600 ptes.⁽⁷⁾

7. La colla del 1979

Després de vint anys sense colla local, el dia de Santa Anna del 1979 sortia al carrer un nou ball de bastons vendrellenc integrat per fills d'antics bastoners i balladors de l'Esbart Pau Casals. Integraven aquella primera colla del 1979-1980:

Rafael Alcalà Ivern (1958)
Josep Cuallaré Tarrés (1961) "Culla"
Miquel Alcalà Ivern (1958) "Miqui"
Josep Rafecas Guixens (1961) "Pep Potis"
Vicenç Minguella Miret (1961)
Josep Joan Pellejà Vernet (1964) "Pelle"
Carles Guasch Llorens (1964)
Joan Josep Rovira Valls (1961)
Ricard Esteban Ivern (1964) "Goio"
J. Mª Querol Segura (1966) "Pep de l'Ajuntament"
Miquel Rovira Segura (1964)
Joan Jesús Espina Suárez (1961) "Juanjo".
Graller: Jordi Inglès Bo (1961) "el Bero".

Tot i que el programa no els anuncia, sí que se'n fa ressò el setmanari local *Informes del Baix Penedès* del 2 d'agost de 1979.

NOTES

- (1) ARROYO, Salvador. "Repertori del Ton de la Gralla: el ball de bastons del Vendrell del 1932". *Miscel·lània Penedesenca*, 1995.
- (2) Entrevista a Francesc Almira Gràcia "Pere Vell" (1914). 19-2-1992 / 17-10-1992.
- (3) Ens n'informem Jaume Vallès i Güell "Moliner" (1920) i Francesc Almira. 9-7-1996.
- (4) Pau Solé Mañé "Allandro" era un fuster carreter establert al carrer Montserrat. Jaume Constantí "Caixes" era un fuster del carrer de la Muralla, germà d'"el carpintero audaz".
- (5) MOYA, Bienve. "En Sànchez, darrer cap de colla dels bastoners de Vilanova". Programa Festa Major Vilanova i la Geltrú 1976.
- (6) AHCV. Ref. P. Ferrando.
- (7) AHCV. Antecedents de comptes de Festa Major. 1-2.
- (8) Entrevista a Miquel Fernández Pérez "Pelusa" (1926). 26-9-1995.
- (9) Arxiu Municipal de l'Arboç. Ref. Robert Rovira Ferré.
- (10) Entrevista a Anton Mañé i Mercadé "Ton de la Gralla" (1920). Josep Cañellas Casellas. 17-10-1992 / 14-1-1997.
- (11) CRUANYES OLIVER, Esteve. *L'Arboç casteller*, pàg. 19-20.
- (12) Entrevista a Albert Jané Pascual "Carbassó". 24-9-1995.
- (13) AAVV. *Ball de bastons de Llorenç. Butlletí del centenari (1896-1996)*.
- (14) Dades recollides de Joan Ros Marcé, Gregori Esteban Giralda i Antoni Arroyo Ramírez, bastoners de la joc.
- (15) Entrevista a Joan Jané Escofet "Merenguet". 5-11-1991.
- (16) Entrevista a Marcel·li Guixens Milà. 29-10-1996.